

בענין מדידה בבית

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

א. עיין היטב בגמ' עם רש"י ותוס'

ב. רא"ש מסכת ביצה פרק ג סימן טו

פירש רש"י הבא לישאל הלכה למעשה מורים לו איסור ואי חזינא איניש דעביד לא מחינן בידיה דהלכה דמותר אבל אין מורין כן. ולפי זה מצינו לפרושי דרב דשרי לאו הלכה למעשה קאמר ולא פליגי. ויותר נרא' דרב ושמואל בהלכה למעשה פליגי והלכתא כרב באיסורי. וכן פסק בה"ג בשם ישיבת סוריא /סורא/ וז"ל דשדור ממתכתא דסורא דכל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי. וכ"ש דתנא דבי שמואל כוותיה דרב והוה ליה יחיד במקום רבים. אבל מתיבתא דפומבדיתא שדרוה לאיסור כשמואל. וטעמייהו משום דיכול למדוד מאתמול דלאו צורך קדירה דנימא שלא יפגום טעמא או שלא יקדיח התבשיל וכן פסק הרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ובעל העיטור ז"ל. וכן זהירות הנשים שלא למדוד במדה שמודדין בה בחול אלא או פוחתות או מוסיפות. ואף למתירין היינו דוקא בימיהם שהיו נותנין אחד מכ"ד חלה וטעמא זה לא שייך האידנא ומיהו בפסח שאין לשיין יותר מעשרון וגם אין לפחות משיעור חלה אפשר שדומה לנטילת חלה בעין יפה למתירים:

ג. רי"ף מסכת ביצה דף טז עמוד א

שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי' דאסור וכן הילכתא

ד. רמב"ם הלכות יום טוב פרק ד הלכה כב

הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה בשביל שלא יפסיד תבשילו, אבל האשה לא תמוד קמח לעיסה וכן לא ימוד אדם שעורים לפני בהמתו אלא משער ונותן לה.

ה. מגיד משנה הלכות יום טוב פרק ד הלכה כב

הנחתום מודד תבלין וכו'. שם מימרא נחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדרה כדי שלא יקדיח תבשילו ופי' לאו דוקא נחתום אלא ה"ה לכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה, ואינו דומה למדידת השעורים לפני הבהמה שאסורה כמו שיתבאר בסמוך משום דהתם ליכא פסידא בדבר שאינו נמדד כלומר שאין שם חשש הפסד בדבר אחר אלא שלא תאכל שעורים הרבה או מעט אבל כאן שאם היו התבלין מרובין יקדיח כל התבשיל יכול כל אדם למדוד וכן נראה מדברי קצת גאונים ז"ל:

ו. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף כט עמוד א

ומכל מקום נחתום שהיה מבשל בקדרה גדולה למכור את התבשיל לכל הבא ליקח לצורך יום טוב בדרך מקח המותר מודד את התבלין הצריכין ונותן בקדרה שמדידה מועטת כזו אינה מדידה והקלו בזה שלא יתן יותר מדאי ויקדיח את התבשיל ברוב חריפות אבל בבעל הבית המבשל לעצמו לא התירו במדידה לפי סוגיא זו שהרי אין בו חשש הקדחת תבשילו ומכל מקום בתלמוד המערב נראה שהקלו בה אף בבעלי בתים והוא שאמרו אומר אדם לחברו תן לי כילא של תבלין שכן דרך בעל הבית להיות [נותן] כילא של תבלין לתוך תבשילו אף האשה מודדת קמח ומכונת לישתה על פי מדה כדי שתטול חלתה בעין יפה ששיעור חלה לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה לחלת כהן ולנחתום אחד מארבעים ושמונה וכשאינה יודעת עיסתה אף היא מקמצת ואומרת אין כאן כל כך ומפני זה התירו בכך כדי שתדע מדת עיסתה ותטול חלה בעין יפה זו היא שטתנו וממה שאמרו בגמרא אמר רב מודדת אשה וכו' ואף על פי שחלק בה שמואל ואמר אסור הילכתא כרב באיסורי ומ"מ גדולי הפוסקים כתבו שאין עושין כן אלא בצנעה ושלא להורות כן וממה שאמרו בגמרא על רב דאמר [מותר ושמואל דאמר] אסור ואמרו עליה ותנא דבי שמואל מותר ואמר אביי השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר הלכה למעשה קא אמר כלומר דמן הדין מותר אלא שלמעשה אין מורין כן ובפסח מיהא מותר שלא לבא לידי איסור תורה שאם תוסיף שמא יבא לידי חמוץ ואם יגרע יפקיע חיוב חלה:

ז. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תק סעיף ב

אסור לשקול בשר, אפילו בביתו, לידע כמה יבשל; ואפילו ליתנו בכף מאזנים לשמרו מן העכברים, אסור אם היא תלויה במקום שרגילים לשקול בה; ואפילו לשקול מנה כנגד מנה, אסור. ומותר לשקול בידו, שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה יש בה, וטבח אומן אפילו זה אסור; אבל אם הוא יודע לכונן דרך חתיכתו, לחתך ליטרא או חצי ליטרא, חותך כדרכו ואינו חושש.

ח. בית יוסף אורח חיים סימן תק

כתב הרשב"א (חי' ד"ה אמר רב יהודה) לכאורה נראה דכל זה לא מיירי אלא בלוקח מן הטבח וכו'. מהירושלמי (פ"ג ה"ו) נראה כדברי הרשב"א שהרי כתב המרדכי בפרק אין צדין (סי' תרפו) ירושלמי מפס אדם עצמו בליטרא לידע כמה הגיע לו פירוש אף על פי שאמרו אין משגיחין בכף מאזנים לא אמרו אלא לטבח אבל לבעל הבית אם יחפוץ לידע כמה הגיע לחלקו שרי לשקול שכן דרך בעל הבית להיות מונה עכ"ל: ולי נראה דתלמודא דידן לא סבר הכי דהא איפליגו רב ושמואל (שם כט.) במודדת קמח לעיסתה ומשמע דבמודדת בתוך ביתה איפליגו ואפילו רב לא שרי

אלא כדי שתטול חלה בעין יפה אבל היכא דלא שייך האי טעמא רב נמי אסר וזהו שכתב רבינו ומיהו גבי מדידת קמח משמע דאפילו בביתו נמי אסור וגם מדאמרין בפרק אין צדין (שם) הנחתום מודד תבלין ונותן לתוך הקדירה כדי שלא יקדיח תבשילו משמע הא אי לאו חששא דשמא יקדיח תבשילו אסור לו למדוד אף על גב דתוך ביתו הוא מודד והוא הדין דלשקול נמי אסור דמאי שנא הילכך נראה שאין לסמוך על הירושלמי הזה: והגאון מהר"י אבוהב ז"ל כתב על מה שהקשה רבינו ממדידת קמח דשאני התם שהיה יכול לעשותו מערב יום טוב מה שאין כן בבשר אם שחטה ביום טוב ומפני כך לא גזרו אפילו כשהיה לו בשר מערב יום טוב ועוד שהרשב"א סובר כסברת המתיר למדוד קמח ביום טוב עכ"ל ואינו נראה בעיני דקמח נמי הא אפשר שלא היה לו בערב יום טוב ולקחו ביום טוב ונמצא שאין חילוק בינו לבשר ועוד דלפי דברי הרב קשה מה ראו להתיר בנשחט מערב יום טוב משום נשחט ביום טוב ואדרבה הוי להו למיסר בנשחט ביום טוב אטו נשחט מערב יום טוב ומה שכתב שהרשב"א סובר כסברת המתיר למדוד קמח ביום טוב לפי מה שכתבתי לא שייך למידחי הכי שהרי הוכחתי דאפילו למאן דשרי למדוד קמח ביום טוב משמע דהיכא דלא שייך טעמא דתטול חלה בעין יפה מודה דאסור למדוד:

ט. מדידה ושקילה לצורך מצוה, הרב מיכאל שלוני, צהרי (תשס"ב), עמוד שסא

<p>ואשר נראה לומר בדעת הרשב"א על פי מה שנתבאר לעיל דהכא לא הוי מדידה לצורך מצוה אלא המדידה לצורך לישה לידע כמה ללוש אלא דהתיר רב כיון דיש בזה תועלת למצוה שתפריש חלה בעין יפה, ומזה למד הרשב"א דה"ה דמותו לשקול כתוך בשר ביתו, דנראה דכיון דאינו ממש מדידה לצורך מצוה ע"כ דהא דשרי</p>	<p>רב הוא משום שבאמת אין בזה איסור גמור דעובדין דחול ועיקר טעמא דשרי הוא משום שמחת יו"ט אלא דכיון דאפשר מעיו"ט וכדאמר שמואל לכך קאמר רב דכדי שתטול חלה בעין יפה יש לנו להתיר, ואע"פ שאין בו צורך כל כך מ"מ ודאי דיש בו קצת צורך יו"ט ויש בו שיפור</p>
---	--

י. ים של שלמה מסכת ביצה פרק ג (לדף כט עמוד א), וכע"ז כתב בב"י וכך פסק בשו"ע או"ח סימן תקד.

והנחתום מודד תבלין, ונותן לתוך הקדירה, שלא יקדיח תבשילו. משמע לכאורה, שלא התירו אלא לנחתום דוקא, ולא לשאר בני אדם, וכ"כ הטור (סימן תק"ד) בהדיא, אסור למדוד תבלין, כדי ליתנם בקדירה, ולנחתום מותר, כדי שלא יקדיח תבשילו. אבל המ"מ כתב בפ"ד (מה' יו"ט הכ"ב) דלאו דוקא נחתום, אלא ה"ה לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה. וכתב, שכן נראה מדברי קצת גאונים ע"כ. וכ"נ עיקר, ואדרבה, אמינא, דאפילו נחתום, שבקי בכך, התירו לו למדוד, כדי שלא יקדיח תבשילו, כ"ש לאחר:

יא. מגן אברהם סימן תקד אות י

מותר למדוד. וי"א דוקא לנחתום שרי ולכן נ"ל דהאידינא דאף בחול לוקחי' באומד הדעת אסור למדוד בי"ט ערסי' תק"ו:

יב. שולחן ערוך אורח חיים סימן תקו סעיף א

אין מודדין קמח בי"ט כדי ללוש, אלא יקח באומד הדעת. הגה: ומותר ליקח הקמח מן הכלי אע"פ שעושה גומא בקמח (ר"ן פ"ק דביצה ופרק כירה).

יג. מגן אברהם סימן תקו אות א

אין מודדין. דהיה יכול למדוד מאתמול וגם לאו צורך קדירה היא דנימא שלא יפגום התבשיל (רא"ש) עיין סוף סימן תק"ד:

יד. דף על הדף ביצה דף כט עמוד א

בספר צבי לשבת (ח"ב ע' קמב בהג"ה) כתב להוכיח עוד ראי' דתלמודא דידן לא סובר כהירושלמי הנ"ל. מהא דמבואר בגמ' כאן דאדבריה רב חסדא למר עוקבא ודרש: לא ימדוד אדם שעורים לפני בהמתו. ופירש"י מפני שנראה כמודד למכור. נראה מכאן שאפילו למדוד בביתו אסור. וכמו כן אסור לשקול אפילו בביתו בשביל עצמו.